

N M-2
10319 -

GALVAS PILSĒTAS RĪGAS VĒSTURISKAIS MŪZEJS
Nr. 1

LATVIEŠU DZIESMU SVĒTKU IZSTĀDE

Apskatu sastādījuši
R. ŠNORE un H. RIEKSTIŅŠ

GALVAS PILSĒTAS RĪGAS VALDES IZDEVUMS
1938

89-13.567

*Dr. KĀRLIS ULMANIS,
Valsts un Ministru Prezidents,
IX latviešu dziesmu svētku augstākais protektors.*

N M-2
10319

N

GALVAS PILSĒTAS RĪGAS VĒSTURISKAIS MŪZEJS

Nr. 1

LATVIEŠU
DZIESMU SVĒTKU
IZSTĀDE

Apskatu sastādījuši
R. ŠNORE un H. RIEKSTIŅŠ

GALVAS PILSĒTAS RĪGAS VALDES IZDEVUMS

1938

L-
B-
SL

Latviešu vispārējo dziesmu svētku priekšteči.

~~I istaba.~~

Nodziļinoties mūsu tautas dziesmās, varam kā spoguļī vērot mūsu tautas likteņus. Latvju tauta — dziedātāja dziesmās izteica savus priekus, dziesmu skaņās remdēja bēdas. Dziesmās tā smēlās sparū darbam un dzīves cīņām, spēkus un izturību grūtajiem nebrīvības laikiem.

Dziesmu nozīme latvju tautas dzīvē ir milzīga. Tās ir bijušas mūsu tautas vienotājas, tautas nacionālās pašapziņas modinātājas un sargātājas. Sevišķi spilgti šī dziesmu vara izpaudās dziesmu svētkos, skardama visplašākos tautas slāņus un radīdama savilņojumu līdz dvēseles dziļumiem.

Vidzemes skolotāji (1843. gadā Valmieras skolotāju seminārā) bija pirmie, kas nodevās četrbalsīgai dziedāšanai. Sākumā dziedāja gandrīz vienīgi garīgās dziesmas, ko jaukti koņi lielākos svētkos atskaņoja baznīcās. Tikai vēlāk sāka četrbalsīgi atskaņot arī laicīgās dziesmas, cik zināms, vispirms Valmieras apriņķī. Rakstnieks un dziesmu draugs Dikļu mācītājs Juris Neikens (1826.—1868.) pareizi izprata dziesmu lielo audzinošo nozīmi un skubināja savus bijušos semināra biedrus un citus Vidzemes skolotājus uz dziesmu svētku svinēšanu. Pirmie šādi svētki notika 1864. gadā Dikļu mācītāja muižas birzē, kur uz Neikena ierosinājumu sapulcējās 6 koņi, kopā kādi 70—80 dziedātāji no Dikļu, Mazsalacas, Vecsalacas, Limbažu, Straupes un Rūjienas draudzēm. Uz Neikena iniciatīvu šādi svētki notika gadu vēlāk (1865.) Bauņu muižā un vēl pēc gada (1866.) Rūjienā.

1936. gadā mirušais Kārlis Alberings, saukts „Ve-
cais Pendiga“, kas 58 gadus sabijis par skolotāju, no
tiem ap 45 gadus Ternejas Pendigas skolā, šādi attē-
lojis dienas grāmatā savus iespaidus no šiem pirma-
jiem Rūjienas novada dziesmu svētkiem: „Un kad uz
priekšu Vasaras svētku pēdējā dienā dziedāšanas
svētki Rūjienas baznīcā priekš pusdienas un Rūjienas
Lielā muižā, kokos, ezera malā pēc pusdienas tika
noturēti, kur bija cilvēki čupu čupā un gubu gubā
sanākuši no daudz draudzēm un tālām svešām ma-
lām, tad arī es biju par dziedātāju pie pirmā tenora.
Ak, kas var izteikt to prieku, kad mums, dziedātājiem,
ikkuņam bij savāda sudraba zīme pie krūtīm, kas kā
koka lapa izskatījās (šī nozīme redzama izstādes
III istabā, vitrīnā). Kad visi, arī svešu draudžu dziedā-
tāji no baznīcas nākot, katris ar savu karogu, pulks
pēc pulka nākdami, mēs, Rūjienas draudzes dziedā-
tāji, Rūjienas miestīnā uz tirgus plača atstājamies un
to vācu dziesmu: „Mit starkem vollen Donnerklang“
nodziedājām un klausītājus apsveicinājām, tad uz mi-
nēto Rūjienas muižas vietu nogājām, kur tos pilnīgos
dziedāšanas svētkus noturējām. Daži mācītāji turpat
laukā arī par starpām jaukas runas turēja, dziedā-
šanu slavēja un uz to pamudināja. Tie bij: Rūjienas,
Umurgas Neikens (N. Umurgas draudzē par mācītāju
bija no 1867. g.), Smiltenes, Mazsalacas un citi“. Šo
dziesmu svētku diriģenti un programma nav piemi-
nēti.

Nepiemirstams Neikena nopelns ir dziesmu svētku
ievadišana latviešu tautas dzīvē. Līdz ar dziedātāju
pulciņu dibināšanos šādi sarīkojumi notika vairākās
vietās: Valkā (1868.), Cēsvainē (1869.), Cēsis (1870.),
Dobelē (1870.). Dziedātas tika parasti vācu dziesmas
vācu valodā (bieži bez satura saprašanas), kas tomēr
nespēja latviešu dziedātājos lielāku piekrišanu atrast
un dziļāk iesakņoties. Tādēļ latvisku četrbalsīgu
dziesmu trūkuma dēļ vairākbalsīgā dziedāšana ar
laiku sāka panīkt. Jau samērā labāk veicās vietām,

kur skolotāji bija vācu meldijām pieskaņojuši latviešu vārdus. Neraugoties uz to, ka vietām latviešu dziesmu nīdēji pūlējās dziedāšanu apspiest, kā arī uz citiem nelabvēlīgiem apstākļiem un trūkumiem, kas kavēja tās uzcelšanu, mūsu tautas skolotāji piekopa to brīvajā laikā cik spēdami. Vidzemes skolotāju sapulcēs Turaidā sprieda par trūkumu novēršanu, par vācu dziesmu tulkošanu un latviešu tautas dziesmu krāšanu un iespiešanu. Pēc lielajiem Kurzemes dziedāšanas svētkiem 1870. gadā Dobelē, koņu rīkošanā lieli nopelni Dr. Augustam Bilenšteinam un Jānim Bētiņam, un pēc Jāņa Cimzes „Dziesmu rotas“ I daļas iespiešanas (1872.) latviešos radās jauns spars un dziedāšanas gars, kas sevišķi uzplauka I vispārējo dziesmu svētku laikā (1873.), kur jau atskaņoja vairākas latviešu tautas dziesmas. J. Cimzes sakopotās tautas dziesmas iekaroja dziedātājus, sākās latvju tautas dziesmas atdzimšana un uzvaras gājiens.

I vispārīgie latviešu dziedāšanas svētki Rīgā 1873. g.

Visā Latvijā, arī Kurzemē un Zemgalē strauji vairojās dziedātāju skaits un līdz ar to biežāki kļuva arī sarīkojumi ar koņu dziesmām. Pēc 1869. gadā Tērbatā nosvinētiem plašajiem igauņu dziesmu svētkiem un sevišķi pēc lielajiem Kurzemes dziedāšanas svētkiem Dobelē 1870. gadā, kas izdevās „jauki un dižani“, daudzkārt tikta izteikta vēlēšanās tādus svētkus svinēt arī Vidzemē. Iniciātīvu ņēma savās rokās Rīgas Latviešu biedrība, un nodoms bija dziesmu svētkus rīkot Rīgā, lai vienos lielos tautas svētkos varētu apvienot vidzemniekus un kurzemniekus. Līdz 1873. g. tomēr šo nodomu neizdevās realizēt. Dziesmu svētku rosīgākais organizētājs bija Richards Tomsons, kas sasauca uz apspriedi Rīgas Latviešu biedrībā koņu vadoņus un interesentus. 1873. g. 2. martā Rīgas Latviešu biedrības runas vīru sapulce, uzklusījusi R. Tomsona priekšlikumu, vienbalsīgi nosprieda, ka

biedrības priekšniekam jāpanāk atļauja svētku svinēšanai Rīgā. „Pirmo latviešu vispārīgo dziedāšanas svētku komitejā“ par priekšnieku iecēla R. Tomsonu, komitejas locekļi bija Rīgas Latv. b-bas priekšnieks arhitekts J. Baumanis, Bernhards Dīriķis, P. Šiliņš, K. Rambergs un R. Gailis. Koŗu vadoŗu un skolotāju sapulcē 1873. g. 28. martā, kuŗā piedalījās starp citiem arī Valkas skolotāju semināra direktors J. Cimze, skolotājs Baumaņu Kārlis no Pēterpils, skolotāji un ērgelnieki Indriķis Zīle no Valkas un Jānis Bētiņš no Irlavas, vienojās svētkus svinēt tai pašā gadā no 26. līdz 29. jūnijam un izstrādāja svētku programmu. Norakstīja un litografiskā ceļā pavairoja notis un partitūras izsūtīja koŗiem. Uz svētkiem bija pieteikuŗies pavisam 52 koŗi, bet piedalījās tikai 46 koŗi. R. Tomsons panāca atļauju arī I vispārējai skolotāju sapulcei 27. jūnijā un II latvieŗu zemkopju sapulcei 29. jūnijā. Par svētku kārtībniekiem iecēla Tērbatas, Pēterpils, Maskavas un Berlīnes studentus — latvieŗus. To starpā bija Vēberu Sanderis, Arturs Dīriķis, Kundziņu Kārlis, Jēkabs Lautenbachs, Pārstrauts, Miķelis Klusiņš u. c.

Svētku pirmajā dienā jau plkst. 8-os no rīta Rīgas Latvieŗu biedrībā bija sapulcējusies svētku komiteja un studenti — „korteļu un kārtības uzraugi“. Tiem „ap plecu bija sarkan-baltas bantes par viņu darīšanu zīmi svētku dienās“. Tie saņēma dziedātājus dzelzceļa stacijā, pavadīja uz karogiem un vainagiem izgreznoto Rīgas Latv. biedrību un tad uz mītnēm, pēc tam kad tie bija biedrībā atstājuŗi karogus un saņēmuŗi svētku programmu un dziedātāju nozīmi.

Plkst. 2-os pēc p. biedrības nams pildījās ar dziedātājiem un viesiem. Lielā zālē bija kā bāztin piebāzta, un no koŗa karājās daŗādās krāsās sapulcēto dziedātāju biedrību karogi. Biedrības priekšnieks Jānis Baumanis apsveica sapulcējuŗos Latvieŗu b-bas vārdā, gaŗākā runā teikdams par dziedāšanas svētku celŗanos, par dziesmu spēku un dziedāšanas kopŗanu

pie latviešiem. Pēc Baumaņa runas Baltijas skolotāju semināra audzēkņi Dreiberģa vadībā nodziedāja Baumaņu Kārļa Pēterpili sarakstīto un komponēto „Latvju imnu“ — „Dievs, svētī Latviju“. Tad runāja „Dziedāšanas svētku komitejas priekšnieks“ R. Tomsons par pašiem svētkiem un latviešu tautas stāvokli šādos lielos tautas svētkos. Pēc šīs runas „Baltijas skol. semināra mācekļi“ dziedāja: „Lai dzīvo augsti Latvija“.

Pēc tam zem Vāģnera Tanheizera marša skaņām zālē ienesa svētku karogu. R. Tomsons svētku pārskatā raksta: „Pāpriekšu ienāce zālē 6 jaunekļi, goda sargi, ar sarkan-baltām krūts lentēm puškoti. Tad nāca deviņas kundzes. Pēc tam jaunais svētku karogs, ko Latviešu biedrības priekšnieks un divi runas vīri nesa. Karogam no pakaļas nāca tie trīs iecelti karoga nesāji, kuņiem bija apkārt baltas zīda krūts lentes ar zelta pušķiem galā. Tiem no pakaļas nāca karoga apgādātājas, deviņas jaunkundzes, un visu pēdīgi atkal seši goda sargi.“

„Bija svēts un sirdi pacilādams brīdis, kad karogu ienesa un sapulcēto priekšā nostādīja. Mūziķis aplūse. R. Thomsons, uz runātāju kāpsļa stājies, tautassvētku karoga dāvinātāju vārdā par šī karoga dāvināšanu runāja un teica“:

„Latvju tauta! tavas tautietes, Latvijas zeltenītes, ir taviem ligo-svētkiem šo karogu dāvinādamas vienu daiļu pušķi vijušas. Uz šī karoga tu redzi vecu vaideloti, citreizēju svētnieku, kas, svētā birzē pie Līgoaltara stāvēdams, kuplu ozola zaru savā labā rokā ir pacēlis. Tā sirmā senatnē vaidelotis stāvēdams savai tautai uzsauce: „Miers lai ir ar tevi! Miers lai valda iekš tevis un par tevi!“

„Latvijas zeltenītes šo karogu dāvinādamas vēlējās, lai tas tad, kad Latvju tauta savos svētkos sapulcējās, alažņ viņas priekšā plivinātos, kaut tie būtu Vidzemē jeb Kurzemē — viss vienalga! Tāpēc tas arī tiek visai tautai dāvināts, par savienošanas zīmi, līdz ar to vē-

lēšanos, ka šis karogs taptu Rīgas Latviešu biedrības namā uzglabāts. Karoga nesājiem vajaga vienmēr būt trim tautiešiem, vienam iz Rīgas, otram iz Vidzemes un trešam iz Kurzemes. Karoga dāvinātājas par karoga nesējiem iecēla fabrikas īpašnieku Richard Thomson iz Rīgas, Luggažu skolotāju Mārtiņū Ūdr un Struteles skolotāju un ērgelnieku Jān Grūnfeld.“

„Vienprātība un mīlestība lai valda starp latviešiem, lai kurzemnieki, vidzemnieki un rīdzinieki nekad savas tautas bēdās un priekos savrup neietu, bet cieši kopā turētos.“

„Vecais vaidelotis uz karoga lai aizvienu sapulcētos tautiešus atgādina savas tautas dārgas īpašības un tikumus cienā godā turēt un lai māca, ka tur, kur miers valda, ir laime, un kur laime ir arī prieks!“

„Miers lai ir tad ar mums un visiem cilvēkiem virs zemes šos un visos tautas svētkos!“

„Kad R. Thomsons bija runu pabeidzis, tad atkal semināra mācekļi dziedāja „Lai dziesmas gars iepriecina mūs, Nu tautas svētki būs!“

„Pēc beigtas dziedāšanas P. Šilling kungs, vairāk kundzes vārdā, pasniedze *pirmu vispārīgu Latviešu dziedāšanas svētku* mūzikas diriģentiem H. Zīle kungam iz Valkas un J. Bēting kungam iz Irlavas katram vienu jauku ar sudrabu izglītotu taktē zizli, izsacīdams to vēlēšanos, ka tiem alažiņ veiktos šos un nākamajos tautas svētkos tautiešus jaukās saskaņās sapulcēt un vadīt.“

Garīgais koncerts Doma baznīcā sākās plkst. 6-os pēc p. Sapulcējušies bija dievnamā kādi 3600 cilvēki. Programma sastāvēja no 12 gabaliem vīru un jauktīem kopiem. Koncertu ievadīja Gulbenes ērgelnieka J. Krastiņa nospēlēta J. S. Bacha Fuga G-moll. Teicami spēlēja ērgelnieki O. Šepskis no Saldus un A. Zēbode no Cēsīm. Dziedāšana veicās teicami, tā bij skaidra un skanīga. Vairākas dziesmas pavadīja Irlavas mūzikas koris J. Bētiņa vadībā.

Plkst. 10-os b-bas lielā zālē sākās svētku maltīte, kur piedalījās arī lūgti goda viesi un tika teiktas daudzdas ievērojamas runas.

Laicīgam koncertam Viestura (Ķeizara) dārzā bija uzcelta pēc archit. J. Baumaņa projekta īpaša tribīne ar jumtu dziedātājiem un tās priekšā laukumā soli klausītājiem.

Nākošā dienā plkst. pusčetros sāka pulcēties koŗi svētku gājienam uz laicīgo koncertu Ķeizara (tagad Viestura) dārzā. Katra koŗa priekšgalā nostājās vadonis un karoga nesējs, aiz tiem dziedātāji pa četri rindā. „Pašā priekšgalā jāja žandarmi; tad gāja koŗa mūziķis, tad nesa Latviešu biedrības karogu, kam b-bas priekšnieks, runasvīri un goda viesi līdz gāja. Tad gāja seši kārtībnieki un tiem pakaļ nesa svētku karogu. Nu nāca svētku komiteja, tad abi *svētku diriģenti* (Bētiņš un Zīle) un tiem pakaļ viss dziedātāju pulks ar Skujenes dziedātāju b-bas kori priekšgalā. Pašā pēdējā galā gāja atkal kārtībnieki. Pašā vidū šai gaŗā virknē bij otris koŗa mūziķis. — Kad svētku karogu iz biedrības nama iznesa, tad sāka mūziķis spēlēt un visi citi karogi vicināti. Tūkstošiem stāvēja ļaudis gar abām ielas pusēm. Tāpat pie Ķeizara dārza tūkstošiem klausītāji dziedātājus jau gaidīja. Dziedātāji, Ķeizara dārzā nonākuši, gāja uz tribīni un nolika savus karogus tai gar katru pusi. Pēc maza atpūšanās laika iesākās koncerte, tā kā pēc programma bija nolikts, pulksten 7 vakarā“. Programmā pārsvarā (no 16 gabaliem — 12) bija latviešu komponistu Jāņa un Dāvida Cimzes, Neilanda un Baumaņa Kārļa darbi.

Bija sapulcējušies ap 11.000 klausītāju. Pēc krievu valsts himnas vīru koris dziedāja J. Cimzes „Rīga dimd“ un tad K. Baumaņa „Tēvijas dziesmu“ (teksts no Lapas Mārtiņa).

„Dziedāšana gāja atkal jauki, un tik jauki, ka vairāk ko teikt neatliek. Visu vairāk latviešu tautas dziesmas pie klausītājiem patikšanu atrada. To lie-

lāko uzslavēšanu mantoja „Jāņu dziesmas“ ar savu „līgo“. Pa starpām itin jauki spēlēja Irlavas koris, kādus no Bēting kunga komponierētus gabalus, — kas arī ar lielu patikšanu tika uzņemti.“

„Līdz tumsa metās tika dārzs caur glāzēm un lukšturēm apgaismots. Beidzot visi karogu nesāji sastājās uz tribīnes, un, karogus vicinājuši, devās ar tiem uz biedrības namu.“

Dziesmu kaŗā Œeizara dārzā nākošā dienā plkst. 5-os piedalījās 5 jaukti un 10 vīru koŗi, jeb pavisam 13 koŗi no Vidzemes un 2 no Kurzemes. Katram koŗim bija jādzied 2 dziesmas. Dziesmu kaŗā noklausījās kādi 4500 cilvēki. Par dziesmu kaŗa apspriedējiem bija iecelti no svētku komitejas Baumaņu Kārlis, no Kurzemes koŗiem J. Bētiņš un F. Veidemanis, bet no Vidzemes koŗiem J. Cimze un I. Zīle.

Plkst. 11-os vakarā biedrības namā notika atvadišanās maltīte, kur „dziesmu kaŗa apspriedēji“ svētku komitejai nodeva savu spriedumu, un svētku komitejas priekšnieks pasludināja un izdalīja „nospriestas goda-algas, pie mūzikas uzspēlēšanas“:

„Vienu lielāku karoga kāta virsuni (sudraba liru) dabūja *Mazsalaces* vīriešu koris.

Vienu mazāku karoga kāta virsuni (sudraba liru) dabūja *Cēsu* jaukts koris.

Sudraba biķeri, svētku komitejai dāvātu no kāda latviešu pulciņa Rīgā, dabūja *Vecpiebalgas* vīru koris.

Karoga banti ar sudraba sprādzi dabūja *Trikates* vīru koris.

Zīda banti ar sudraba sprādzi dabūja *Straupes* vīru koris.

Sudraba karoga zīmi dabūja *Kokneses* jaukts koris un

Zīda banti ar sudraba sprādzi dabūja *Beverina* jaukts koris“.

„Augstas laimes uzsaukšanas un krietnas atvadišanās runas beidza šos svētkus. Šķirdamies viens ot-

ram uz atkalredzēšanos uzsaukuši, ik viens devās atkal savā sētā, pie uz kādu laiciņu atstāta darba.“

I dziesmu svētkos ņēma dalību 34 kori no Vidzemes (to starpā 5 no Rīgas) ar 699 dziedātājiem un 11 kori no Kurzemes (Zemgali ieskaitot) ar 320 dziedātājiem un mūzikantiem, kopā 1019 dalībnieki (212 dziedātājas, 791 dziedātājs un 16 mūzikanti).

Latviešu II vispārīgie dziedāšanas svētki Rīgā 1880. g.

I vispārīgo dziedāšanas svētku lielle panākumi un vispārējā sajūsma modināja cerības drīzumā piedzīvot otru dziesmu svētkus. Bet izdevīgs iemesls radās tikai pēc 7 gadiem, kad Krievijas valdnieks Aleksandrs II svinēja sudraskāzas. Pa šiem gadiem latviešu kultūras dzīve bija kļuvusi daudziem sasniegumiem bagātāka. Valdija Kronvaldu Ata gars. Arī dziedāšanas izkopšanas laukā bija ļoti svarīgi ieguvumi: bija iznākušas J. Cimzes „Dziesmu rota“ 6. daļa, Baumaņu Kārļa „Austrā“, Jurjānu Andreja „Dainas“, Vīneru Ernesta „Latvija“ u. c. Sevišķi svarīga nozīme bija J. Cimzes (1814.—1881.) darbībai, kas lika pamatus koru dziedāšanai latviešu tautā, tautas melodiju vākšanai un harmonizēšanai („Lauku puķes“). Ja arī J. Cimzes tautas dziesmu harmonizējumi ir latviešu tautas mūzikas garam vēl sveši, tad tomēr pamudinājumus un ierosinājumus iedziļināties tautas mūzikas garā šeit varēja smelties bagātā mērā. J. Cimzes nopelni bija arī plašas krietnu skolotāju — diriģentu un ērģelnieku paaudzes izaudzināšana, kas savās darba vietās dibināja dziedāšanas b-bas un iejūmināja uz koru dziedāšanu plašas tautas aprindas.

II vispārīgo dziedāšanas svētku rīcības komitejas priekšgalā stāvēja Rīgas Latviešu biedrības priekšnieks K. Kalniņš. Svētku ēkas projektu izstrādāja un ēkas celšanas darbus bez atlīdzības vadīja būvkomisijas priekšnieks arch. J. Baumanis. Milzīgā ēka, kas bija aprēķināta 15.000 cilvēkiem ar estrādi 2000

dziedātājiem, atradās tag. Valdemāra ielā pie Finanšu ministrijas. Svētkos piedalījās 69 kori ar 1624 dziedātājiem, virsdiriģenti bija J. Bētiņš un I. Zīle. Svētku atklāšana 17. jūnijā bija svinīga, ar sirsnīgām uzrunām, apsveikumiem un koru dziesmām. Garīgā koncerta (18. jūnijā) programmā no 9 dziesmām tikai viena (K. Baumaņa „Mūsu Tēvs debesīs“) bija latviešu komponēta, pārējās visas vēl svešautiešu. Nākošā dienā 5-os sākās grandiozais koru gājiens ar karogiem no biedrības uz svētku ēku, kur jau bija sapulcējušies ap 10.000 laicīgā koncerta klausītāju. Koncerta programmā no 19 dziesmām apm. puse bija latviešu sacerētas. Dažas jau bija dziedātas I visp. dz. svētkos, bet vairums (Baumaņu Kārļa „Latviski lai atskan dziesmas“ un „Trimpula“, D. Cimzes „Div' dūjiņas gaisā skrēja“ un „Ozolīti, zemzarīti“, J. Cimzes „Rīga dimd“ un „Nu ardievu, Vidzemīte“, A. Jurjāna „Ej, saulīte, drīz pie Dieva“, O. Šepska „Teci, teci, kumeliņi“ u. c.) atskanēja pirmo reizi. Salīdzinot ar I dziesmu svētkiem, kori dziedāšanas mākslā bija stipri gājuši uz priekšu. Koncerta teicamo izdošanos veicināja arī celtnes labā akustika. Sevišķi labi skanēja tautas dziesmas, kurām dziedātāji ar visu sirdi jūta un dzīvoja līdzi.

Vakarā biedrībā pie kopmielasta galda K. Kalniņš atklāja gaŗo izjusto un patriotisko runu virkni, atzīmēdams, ka latviešu valoda iekaŗo sev arvien lielākas tiesības. Asarām acīs runāja K. Biezbārdis, dziļi aizkustināts, redzot savu tautu godā un spēkā. Ap pusnakti pasludināja godalgu spriedēju (Baumaņu Kārļa, J. Bētiņa, Jurjānu Andreja, O. Šepska un I. Zīles) lēmumus: pirmo godalgu (lielo sudraba liru) ieguva Vietalvas labdarības b-bas jaukts koris, otro (mazo sudraba liru) — Rīgas latviešu dziedāšanas b-bas jaukts koris, trešo (sudraba kausu) — Tirzas jaukts koris, ceturto (uzslavu) — Baltijas skolot. semināra vīru koris, piekto un sesto (takts ziŗļus) — Liezeres jaukts koris un Rūjienas vīru koris, septīto un astoto

(sudraba sprādzes ar saitēm) — Vecpiebalgas labdarības biedrības jaukts koris un Skujenes jaukts koris. Beigās, svētku virsdiriģentiem J. Bētiņam un I. Zīlem pasniedza vainagus un sudrabā kaltus takts zižļus. Svētki izdevās teicami un deva prāvu atlikumu.

Latviešu III vispārīgie dziedāšanas svētki Rīgā 1888. g.

Kā pirmos divus, tā arī trešos vispārīgos dziedāšanas svētkus rīkoja Rīgas Latviešu b-ba. Rīcības komitejas priekšgalā bija biedrības pr-ks Fr. Grosvalds. Programmas sastādīšanai izvēlēja lietpratēju komisiju no 9 komponistiem un diriģentiem. To starpā bija arī Vīgneru Ernests, J. Straume un O. Šepskis. Nolēma cittautiešu kompozīcijas pielaist pēc iespējas mazā mērā. Godalgoja no sacensībā iesniegtām kompozīcijām vienu garīgu un vienu laicīgu kompozīciju: O. Šepska „Mūsu tēvs debesīs“ un Jurjānu Andreja „Svētku himnu“. Par koŗu pienācīgu sagatavošanu svētkiem rūpējās Vīgneru Ernests. Dziedātājus uzaiicināja ierasties uz svētkiem tautiskos tērpos. Apģērbu komisija izstrādāja un piesūtīja koŗiem katram novadam piemērotos tērpu zīmējumus. Dziedātāju tērpi tad arī svētkos ieguva vispārēju piekrišanu. Darbojās sevišķas apdziedāšanās (uz E. Vīgnera ierosinājumu), dzīvokļu u. c. komisijas. Svētku ēka, koŗu arī šoreiz cēla arch. J. Baumanis, imponēja ar saviem apmēriem: tā bija paredzēta 15.000 klausītājiem un 3000 dziedātājiem. Par kārtību svētkos, tāpat kā agrāk, rūpējās latviešu studenti. Par svētku virsdiriģentiem ievēlēja I. Zīli, A. Jurjānu un E. Vīgneru.

18. jūnijā svētku gājiens no biedrības devās uz svētku ēku, kur tos sagaidīja A. Jurjāna „Svētku marša“ skaņas un apsveikumi. Runāja Fr. Grosvalds, pakavēdamies pie dziesmu svētku vēstures. Sekoja apsveikumi no Vidzemes un Kurzemes koŗu vadoņiem. Nākamā dienā notika garīgais koncerts, koŗā

piedalījās ap 2600, bet noklausījās ap 13.000 personu. Programmā bija 11 dziesmas, no tām 5 latviešu (A. Jurjāna, O. Šepska un J. Kādes) skaņdarbi. Nākamā dienā laicīgo koncertu noklausījās jau ap 15.000 cilvēku. Programmā 19 dziesmas, no tām sveštautiešu darbi — tikai trīs, pārējie — K. Baumaņa, D. un J. Cimzes, A. Jurjāna, A. Ores, J. Straumes, E. Vīgnera un J. Vītola skaņdarbi. Ļoti atzinīgi par abiem koncertiem izteicās kritika, sevišķi izceldama tautas dziesmu izpildījumu. Goda mielasta laikā svētku ēkā notika jautra un atjautīga apdziedāšanās. Teicējas, locitājas un vilcējas bija tautas tērpos. No runātājiem atzīmējami Fr. Grosvalds un A. Vēbers, kas atzīmēja, ka svētki izdevušies spožāki par citiem un pastrīpoja lielo vienprātību, kas valdījusi svētku dalībniekos. Trešā svētku dienā notika instrumentāli-vokāls koncerts ar J. Cimzes, K. Baumaņa, A. Jurjāna un J. Vītola skaņdarbiem. Kā sōlisti uzstājās prof. L. Bētiņš (klavieres), J. Ozols (vijole) un brāļi Jurjāni (mežragu kvartets). Koncerta laikā paziņoja piespriestās godalgas. Pirmo godalgu (lielo sudraba kausu) ieguva Rīgas latv. dziedātāju b-bas jaukts koris, otro un trešo (lielo sudraba liru un mazo sudraba kausu) — Vietalvas labdarības b-bas jaukts koris, ceturto (mazo sudraba liru) — Pētertāles-Snapju jaukts koris, piekto un sesto (takts zižļus) — Rīgas Ziedoņa palīdzības b-bas vīru koris un Jelgavas latviešu b-bas vīru koris, septīto un astoto (sudraba karoga kāta uzgaļus) — Trikātas un Vecpiebalgas labdarības b-bu jaukti kori, devīto un desmito (karogu saites) — Pēterb. Ārriņas dziedātāju b-bas un Irlavas semināra vīru kori. Bez tam goda diplomus saņēma Džūkstes un Rūjienas jaukti kori un Dobeles un Rubenes vīru kori.

Svētku noslēgumā bija liela balle, apdziedāšanās tautas tērpos un atvadišanās dziesmas un beigās Fr. Grosvalda atvadišanās runa. II un III visp. dziedāšanas svētku aprakstus sarakstījis J. Lautenbachs. Pirmais iespiests Jelgavā 1880., otrais Rīgā 1888. gadā.

IV vispārējie dziesmu un mūzikas svētki Jelgavā 1895. g.

Ceturto dziesmu svētku rīkošanu uzņēmās Jelgavas latviešu b-ba. Svētku rīkošanas oficiālais iemesls bija Kurzemes pievienošanas Krievijai (1795.) 100 gadu jubileja. Svētku rīcības komitejas priekšgalā stāvēja Jelgavas latv. b-bas priekšnieks advokāts Jānis Čakste. Svētku ēkas projekta autors bija arch. K. Pēkšēns. Ēka bija paredzēta 25.000 klausītājiem un 5000 dziedātājiem un bija viena no lielākām šāda veida koka celtnēm pasaulē. (Estrādes dibenā bija uzstādītas speciāli būvētas ērģeles.) Godalgu par sacerēto svētku himnu ekspertu komisija (A. Jurjāns, A. Stērste, Milenbachs) piesprieda A. Jurjānam („Līgojat, līgsmojat“). Programmas komisija (J. Bētiņš, A. Jurjāns un J. Ozols) svētku programmu sagatavoja ļoti rūpīgi. E. Vīgners atkal uzņēmās koru sagatavošanu. Šeit liela loma piekrita preseī. Par svētku virsdiriģentiem ievēlēja A. Jurjānu, J. Kādi un E. Vīgneru, bet par goda diriģentiem — J. Bētiņu un I. Zili. Sekmīgi darbojās apģērbu, ceļu, dzīvokļu u. c. komisijas. Pirmās svētku dienas izdošanos traucēja nemitīgās lietus gāzes, kas sūcās cauri svētku ēkas jumtam. Svētku ēkā dziedātājus apsveica J. Čakste, Kurzemes un Vidzemes koru, latviešu orķestru un svētku kārtību pārstāvji. Sliktais laiks turpinājās arī nākamajā dienā, kad notika garīgais koncerts. No 10 dziesmām divas bija latviešu (A. Jurjāna un O. Šepska) skaņdarbi. Ērģeļu pavadījumu izpildīja prof. L. Bētiņš. Koncertam sekoja dziedātāju sacīkste, kurā pirmās godalgas ieguva Rīgas latviešu dziedātāju b-bas vīru koris (sudraba kausu), tās pašas b-bas jaukts koris un Jelgavas b-bas „Lira“ vīru koris (sudraba liras), Džūkstes jaukts koris (sudraba kausu); otrās godalgas — Vecpiebalgas jaukts koris (sudraba kausu) un Limbažu dziedātāju b-bas jaukts koris (sudraba takts zizli); trešo godalgu (sudraba takts zizli) —

Rundāles dziedātāju b-bas jaukts koris; ceturtās godalgas (takts zižļus ar sudraba apkalumiem) — Rīgas Mārtiņa baznīcas un Pēt. Ārrīgas dziedātāju b-bas jaukti kori; piektās godalgas (karoga saites) — Valmieras un Dundagas jaukti kori un sestās (goda diplomus) — Pēterb. Ārrīgas dziedātāju b-bas vīru koris un Daugaviešu jaukts koris.

Trešā svētku dienā notika svētku galvenā daļa — laicīgais koncerts, kurā bez dziedātāju koriem piedalījās ērģeļš un orķestris. Lietus vairs nelijs, tādēļ bija sapulcējušies ap 25.000 klausītāju. Programma sastāvēja no 12 latviešu (K. Baumaņa, J. un D. Cimzes, A. Jurjāna, J. Kādes, J. Straumes un J. Vītola) un 5 svešautiešu dziesmām. Vislielāko piekrišanu guva J. Vītola „Beverīnas dziedonis“, kurū nācās atkārtot. No diriģentiem sevišķu atzinību izpelnījās E. Vīgners. Goda mielastā svētku ēkā piedalījās ap 1300 personu. Runāja J. Čakste, Fr. Grosvalds, J. Bētiņš, A. Vēbers u. c. Izskanēja doma, ka vienprātībaš gars latviešos nav zudis, kaut gan bija jāpiedzīvo arī šķelšanās un uzbrukumi presē. Lielu piekrišanu guva arī apdziedāšanās E. Vīgnera vadībā. Ceturtā svētku dienā notika plašs instrumentāli-vokāls koncerts A. Jurjāna un J. Vītola vadībā, kurā bez jau iepriekšējā dienā dziedātām dziesmām orķestri un kori atskaņoja A. un J. Jurjānu, E. Vīgnera un J. Vītola skaņdarbus. Svētkus noslēdza grandioza balle, kurā piedalījās vairāk kā 5000 dejotāju. Lietainā laika dēļ bija jācieš nelieli zaudējumi, citādi svētki izdevās teicami. Svētku laikā bija sarīkota arī lauksaimniecības izstāde. Uz svētkiem bija ieradušies latvieši arī no Igaunijas, Lietuvas, Iekšķrievijas un pat Amerikas.

V vispārējie latviešu dziesmu svētki Rīgā 1910. g.

Drīzi pēc IV dziesmu svētkiem pacēlās balsis, ka šādu svētku rīkošana nav vēlama. Latviešu sabiedrībā bija radušās jaunas strāvas, kas gāja pavisam citus

kultūras ceļus un vadījās no gluži citiem lozungiem. Tautā nebija vairs agrākās vienprātības un viengabalainības. Sākās partiju cīņas, kas skaldīšanos ienesa arī mākslā.

Ierosinājums rīkot V dziesmu svētkus nāca jau 1901. g. no Pēterburgas Ārrīgas dziedāšanas b-bas puses, bet nebija iespējams dabūt piekrišanu svētku rīkošanai. Tāpat izjuka RLB-bas nodomātā svētku svinēšana 1904. gadā, jo sākās krievu-japāņu karš, kam sekoja 1905. g. revolūcija. Tikai 1910. gadā, sakarā ar Vidzemes pievienošanas Krievijai 200 gadu jubileju Rīgas latviešu b-bai izdevās panākt atļauju dziesmu svētku sarīkošanai 1910. g. 19.—21. jūnijā. Rīcības komitejas priekšsēdētājs bija tāpat kā III dz. svētkos Fr. Grosvalds. Svētkos piedalījās 82 kori ar 2300 dziedātājiem. Darbojās programmas, būves, dzīvokļu u. c. komisijas. Svētku ēku cēla blakus dzelzceļa preču stacijai pēc arch. E. Poles godalgotā projekta apm. 10.000 klausītājiem. Par virsdiriģentiem ievēlēja prof. J. Vītolu, A. un P. Jurjānu un P. Jozuu, bet par goda diriģentiem atkal J. Bētiņu un I. Zili. Koru sagatavošanai sarīkoja diriģentu kursus un izsūtīja prof. J. Vītola sarakstīto „Pamācību, kā V latv. visp. dziesmu svētku dziesmas jāmāca“. Pirmajā svētku dienā svētku gājiens zem lietus devās gar pili uz svētku namu, kur to apsveica A. Kalniņš ērģeļu skaņām un Rīgas kori P. Jozuus vadībā, nodziedot N. Allunāna komponēto apsveikšanas dziesmu. Fr. Grosvalda, V. Bērzona, J. Oša un Ķempa runām sekoja dziesmu karš, kurā I godalgas izpelnījās: Rīgas latv. dziedāšanas b-bas jaukts koris (J. Rozentāla gleznu „Teika“) un vīru koris (sudraba kausu), Pēterpils latv. dzied. b-bas jaukts koris (vāzi) un Jaungulbenes vīru koris (sudraba liru); II godalgas — Mangaļu-Milgrāvja jaukts koris (sudraba kausu) un Rīgas Balt. Palīdz. b-bas jaukts koris (sudraba liru); III godalgas — Cēsu viesīgās b-bas jaukts koris (R. Zariņa gleznu) un Smiltenes dziedāšanas un mūzikas

b-bas jaukts koris (gleznu). Bez tam atzinības rakstu ieguva Limbažu jaukts koris.

Otrās dienas garīgā koncerta programmā bija uzņemtas bez sveštautiešu arī mūsu skaņražu (A. Jurjāna, J. Kādes, E. Melngaiļa un prof. J. Vītola) dziesmas, bet nākamā dienā laicīgais koncerts sastāvēja jau tikai no latviešu skaņražu (N. Allunāna, A. un P. Jurjāna, K. Baumaņa, J. un D. Cimzes, E. Dārziņa, A. Kalniņa, E. Melngaiļa, E. Veidenberga un prof. J. Vītola) darbiem. Sajūsma par koncertu bija vispārēja. Vakarā pie svētku mielasta galda Fr. Grosvalds sumināja virsdiriģentus, pēc kam runāja prof. J. Vītols u. c. Arī instrumentāli-vokālais koncerts trešā svētku dienā, kuŗā visas instrumentālās kompozīcijas bija latviešu skaņdarbi, izdevās spoži. Kā soliste uzstājās dziedātāja D. Rozenberga. Pēc koncerta diriģentiem, goda diriģentiem un ērģeļu māksliniekam A. Kalniņam pasniedza lauru vainagus, izdalīja godalgas dziesmu kuŗā uzvarējušiem kuŗiem un sumināja svētku rīkotājus, pēc kam visi vienojās kopīgā latvju tautas lūgšanā. Svētku dienas, kā parasts, noslēdza plaša balle, kuŗā piedalījās vairāk kā 6000 dejuotāju. Neraugoties uz nelabvēlīgiem apstākļiem un nevienprātību un pat atklātu kūdīšanu sabiedrībā, svētki bija izdevušies un noslēdzās ar prāvu atlikumu.

R. Šnore.

VI vispārējie dziesmu un mūzikas svētki Rīgā 1926. g.

Pēc apmēros šaurākajiem apvienoto kuŗu koncertiem, kas notika Jaunatnes svētkos 1922. gadā (piedalījās 126 kuŗi ar apm. 3000 dziedātājiem E. Melngaiļa un T. Reitera virsvadībā) un pēc Dziesmu dienām, kas notika P. Jozuus un T. Reitera vadībā 1923. g. 16. un 17. jūnijā, sakarā ar I vispārējo latviešu dziesmu svētku 50 gadu atceri un kuŗos bija sapulcējušies ap 25.000 klausītāju, VI dziesmu svētki

bija pirmie vispārējie dziesmu svētki neatkarīgajā Latvijā.

Tie notika 1926. g. Vienības laukumā, no 19. līdz 21. jūnijam. Svētku virsdiriģenti bija prof. P. Jozuus, Alfrēds Kalniņš, Emīls Melngailis un Teodors Reiters. Rīcības komitejas priekšgalā bija prof. Jāzeps Vītols, bet goda prezidija — toreizējais valsts prezidents J. Čakste. Apvienotos militāros orķestrus diriģēja F. Košs un E. Kuškēvics. Dziesmu svētkos piedalījās 158 kori ar 6526 dziedātājiem. Kori sadalījās: 34 no Rīgas, 77 — Vidzemes, 37 — Kurzemes un Zemgales un 10 — Latgales.

Dziesmu svētku sarīkojumu centrālā daļā bija trīs lieli kori koncerti un apvienoto kara orķestru koncerts. Blakus tiem notika vesela virkne atsevišķu kori koncertu, gan laicīga, gan garīga satura. Koncertēja arī atsevišķi mākslinieki. Apvienoto kori koncerti notika Vienības laukumā celtā estrādē, darinātā pēc prof. P. Kundziņa meta.

Lai šie svētki veicinātu latviskās dziesmas attīstību, jau 1924. g. izsludināja sacensību ar vairākām godalgām Ls 500,— līdz Ls 100,— apmērā. Žūrijas komisija sastādījās no 5 locekļiem, diviem latviešiem — prof. P. Jozuus, T. Reitera un trim ārzemniekiem — soma prof. R. Kajanusa, igauņa J. Aavika un lietuvja J. Naujalisa. Šī komisija godalgoja 3 prof. J. Vītola dziesmas — „Rūķīši un meža vecis“, „No atzišanas koka“ — korim ar orķestri un „Uguns milna“ — vīru korim, 3 Alfr. Kalniņa dziesmas — „Darbs un dziesma“ — korim ar orķestri, „Brīvība“ un „Rāmavas ozols“, prof. J. Mediņa — „Jāņu nakts“ un H. Ores — „Lauztās priedes“.

Dziesmu svētku programmā bija uzņemtas 43 dziesmas no 14 latviešu autoriem. K. Baumanis bija pārstāvēts ar 1 dziesmu, J. Cimze — 2, Em. Dārziņš — 3, A. Jurjāns — 4, P. Jurjāns — 4, Alfr. Kalniņš — 7, Jāz. Mediņš — 1, Em. Melngailis — 8, H. Ore — 1, V. Ozoliņš — 1, O. Šepskis — 1, E. Vīgners — 1,

prof. J. Vītols — 6, J. Zālītis — 3. Daļa grūtāko kompozīciju nebija pa spēkam visiem koriem, tamdēļ tās atskaņoja tikai spēcīgākie kori trešajā svētku dienā.

Arī kara orķestri atskaņoja jaunus latviešu komponistu prof. J. Vītola, Em. Melngaila un prof. Jāz. Mediņa skaņdarbus. Dziesmu karš šajos svētkos nenotika, tāpat nenotika arī koru godalgošana.

Dziesmu svētku laikā Latvijā viesojās Somijas valsts prezidents Dr. K. Relanders, kas arī noskatījās šos dziesmu svētkus.

VII vispārējie latviešu dziesmu svētki Rīgā 1931. g.

Septītie latv. vispārējie dziesmu svētki sekoja septiem ar 5 gadu lielu atstarpi. 1929. gadā sanāca svētku rīkotāju kongress, kas nolēma, ka VII dziesmu svētki rīkojami 1931. gadā no 20. līdz 22. jūnijam. Līdzīgi iepriekšējiem arī VII dziesmu svētki notika Vienības laukumā. Šo svētku noorganizēšanai rīcības komiteja nodibināja Latviešu dziesmu svētku biedrību, kas tad arī rīko visus nākošos dziesmu svētkus. Par šās biedrības priekšsēdētāju iecēla prof. J. Vītolu. Septīto dziesmu svētku protektorātu uzņēmās toreizējais valsts prezidents A. Kviesis. Svētku virsdiriģenti bija prof. P. Jozuus, T. Kalniņš, Em. Melngailis un T. Reiters. Dziesmu svētkos piedalījās 275 kori ar 13.000 dziedātājiem. 42 kori no Rīgas, 125 no Vidzemes, 101 no Kurzemes un Zemgales un 9 no Latgales. Dziedātāju skaits šajos svētkos bija pieaudzis par 6474 personām.

Svētkiem Vienības laukumā, pēc arch. A. Birzenieka meta bija celta estrāde pēc sengrieķu un romiešu teātru parauga, kuŗos kuŗus novietoja apakšā, bet klausītājus augšā, lai labāk izmantotu akustiku. Estrādes bļodas veida pusē bija paredzētas vietas apm. 35.000 klausītājiem.

Arī šo svētku programmai tika izsludināta skaņdarbu sacensība. Žūrijā bija: prof. J. Vītols, T.

Reiters, J. Zālītis, prof. J. Mediņš un K. Paucītis; no Igaunijas komp. M. Saars, no Lietuvas — valsts konservātorijas rektors prof. Gruodis. Žūrija godalgoja J. Graubiņa dziesmu „Jauni puīši, jaunas meitas“, V. Ozoliņa dziesmu — „Dziesmu brīnums“, 3 Em. Melngaiļa dziesmas — „Pyuti, pyuti vējiņū“, „Ver vārtus, Mēnesi“ un „Prom pa ceļu“ un M. Zariņa — „Līgsme“.

Svētku programmā bija uzņemtas 53 dziesmas no 25 autoriem, starp tiem 2 lietuvju komponisti ar 2 dziesmām un 3 igauņu komponisti ar 3 dziesmām. Dziesmas pēc autoriem sadalījās: Ā. Ābele — 2, K. Baumanis — 1, J. Cīrulis — 1, J. Cimze — 1, Em. Dārziņš — 1, J. Graubiņš — 3, Andr. Jurjāns — 4, Atis Kauliņš — 1, K. Kažociņš — 1, Alfr. Kalniņš — 2, J. Kalniņš — 1, P. Licīte — 1, Em. Melngailis — 12, V. Ozoliņš — 3, J. Poruks — 1, J. Straume — 1, E. Vigners — 1, J. Vītols — 6, J. Zālītis — 3, M. Zariņš — 1 un virkne apdziedāšanās dziesmu. Lietuvju koŗi atskaņoja pa vienai St. Šimkusa un J. Gruodža, bet igauņu pa vienai T. Vettika un M. Lūdīga dziesmai.

Šajos svētkos pirmo reizi godalgoja krāšņākos tautas tērpus, gan koŗus, gan atsevišķus dziedātājus. Godalgas deva toreizējais valsts prezidents A. Kviesis, prezidenta A. Kvieša kundze, izglītības ministrs, Pieņinekļu valde, Rīgas latviešu b-ba u. c.

Vispārējo latviešu dziesmu svētku 60 gadu atcere Rīgā 1933. g.

I visp. dziesmu svētku 60 gadu atcere (VIII dziesmu svētki) notika 1933. g. no 17. līdz 19. jūnijam. Līdzīgi visiem vispārējiem pēckaŗa dziesmu svētkiem arī šie svētki notika Vienības laukumā. Šie astotie svētki bija arī mūzikas svētki. Dziesmu svētku proktors bija toreizējais valsts prezidents A. Kviesis, kuŗš vadīja svētku goda kurātoriju, sastāvošu no 14

locekļiem. Par svētku noorganizēšanu rūpējās 8 dažādas komisijas. Svētku virsdiriģenti bija prof. P. Jozuus, T. Kalniņš, Em. Melngailis un T. Reiters. Dziesmu svētku b-bas valdes priekšsēdētājs bija prof. J. Vītols. VIII dziesmu svētkos piedalījās 251 koris ar 12.000 dziedātājiem. 103 kori nāca no Vidzemes, 40 — Rīgas, 84 — Kurzemes un Zemgales un 11 — Latgales.

Svētku estrādi Vienības laukumā cēla arch. A. Birzenieks, izveidojot to pusapļa veidā ar 64 pakāpieniem līdz 12 m augstu. Laukumā bija ierīkotas 29.570 sēdvietas.

Līdzīgi iepriekšējiem, arī šiem svētkiem bija izsludināta dziesmu sacensība. Sacensībā piedalījās 42 autori ar 60 darbiem. Komisija piešķīra 8 godalgas: P. Barisona dziesmām — 1, V. Dārziņa — 5, J. Graubiņa — 1 un M. Zariņa — 1.

Svētku programmā bija uzņemtas 45 dziesmas no 20 autoriem. Kā atceres svētkiem, programma sastāvēja no 2 daļām. Retrospektīvā daļa atspoguļoja mūsu koŗa dziesmu attīstību kopš I dziesmu svētkiem. Šajā daļā ietilpa 27 dziesmas. Programmas jaundarbu daļā — 18. Pēc autoriem dziesmas sadalījās: Ā. Ābele — 1, P. Barisons — 1, K. Baumanis — 2, D. Cimze — 1, J. Cimze — 2, E. Dārziņš — 2, V. Dārziņš — 5, Andr. Jurjāns — 7, A. Kalniņš — 3, J. Kalniņš — 1, K. Kaŗociņš — 1, Em. Melngailis — 6, V. Ozoliņš — 1, Jēk. Poruks — 1, J. Straume — 1, O. Šepskis — 1, E. Vīgners — 1, J. Vītols — 5, J. Zālītis — 2 un M. Zariņš — 1.

Apvienotais militārais orķestris prof. J. Jurjāna, kapelm. J. Skujiņa un komp. J. Vītoļiņa vadībā atskaņoja 6 skaņdarbus. Svētkos piedalījās Igaunijas V. Amatn. skolas orķestris, atskaņojot 3 skaņdarbus, somu vīru koris nodziedāja 3 dziesmas, bet lietuvju aizsargu jaukts koris — 3 dziesmas.

Līdzīgi iepriekšējiem VII svētkiem arī šajos godalgoja krāšņākos tautas tērpus, gan veselus korus, gan atsevišķus dziedātājus.

IX latviešu dziesmu svētki Rīgā 1938. g.

IX dziesmu svētkos, kas notiek šogad, neatkarīgās Latvijas pastāvēšanas 20. gadā un atjaunotās Latvijas 5. gadā *Valsts un Ministru Prezidenta Dr. K. Ulmaņa protektorātā*, ir pieteikušies ap 16.000 dziedātāju. Šis skaitlis tālu pārsniedz visu iepriekšējo dziesmu svētku dalībnieku skaitu. Šie dižie tautas svētki notiek mūsu vienprātības pieminekļi — Uzvaras laukumā, ko cēlusi visa tauta valsts un tautas vadītāja ierosmē.

Svētku tiešais augstākais priekšnieks ir sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš. IX dziesmu svētkus rīko Dziesmu svētku biedrība ar prof. J. Vītoli priekšgalā. Svētku virsdiriģenti ir T. Reiters, Em. Melngailis un T. Kalniņš.

Dziesmu programmā tikai latviešu autori, un dziesmu lielākā daļa pauž tautas vienības un vienprātības domu, kuŗu mums devis Valsts Atjaunotājs.

Svētku estrādi Uzvaras laukumā cēlis arch. A. Birzenieks pāri par 100.000 apmeklētājiem.

H. Riekstiņš.

Izstādes eksponāti.

I istaba.

Pretim ieejai izstādes telpās, atsevišķā vitrīnā novietots Baumaņu Kārļa Latvju tautas himnas oriģinālmanuskripts. Pie ieejas — eksponāti, kam sakars ar vispārējo latviešu dziesmu svētku priekštečiem — novadu svētkiem, sākot ar Dikļu dziesmu svētkiem 1864. g. līdz Dobeles dziesmu svētkiem 1870. g. Izstādītas svētku rīkotāju J. Neikena un Dr. A. Bilenšteina ģimenes, svētku vietu skati, svētku programmas u. c.

I vispārējie dziesmu svētki. Pie sienas labajā pusē sakopoti I visp. dziesmu svētku Rīgā 1873. g. eksponāti: svētku iedvesmotāju, rīkotāju un vadītāju ģimenes: Kronvalda Atis (Līvontāles eļļas glezna), R. Tomsons, Kr. Valdemārs, Fr. Brīvzemnieks, A. Pumpurs, J. Baumanis, B. Dīriķis, Baumaņu Kārlis, J. Bētiņš, I. Zīle u. c. — 1870. g. celtais Rīgas Latviešu biedrības nams. — Svētku gājiens no biedrības nama uz svētku laukumu. — Dziedātāju koņu uzņēmumi I dziesmu svētku laikā: Vietalvas, Jaungulbenes u. c. koņi. — J. Allunāna „Nevis slinkojot un pūstot“ teksts H. Šitca zīmētā ornāmentālā ierāmējumā, cenzēts 1873. g. — Pretējās sienas vidū novietota vecāko latviešu dziedāšanas u. c. biedrību karogu rinda. Reprezentētas biedrības resp. koņi, kas piedalījušies vispārējos latviešu dziesmu svētkos un guvuši godalgas. Centrā I dziesmu svētku „Līgo“ karogs. Tam abās pusēs: Rīgas un Jelgavas Latviešu biedrību, Rīgas Latviešu dziedāšanas b-bas, Jelgavas Mūzikas b-bas „Lira“, Vietalvas, Jaungulbenes, Burtnieku, Trikātas, Valmieras, Smiltenes, Dzelzavas u. c. karogi. Vitrīnās istabas vidū novietoti iespiestie materiāli par I dziesmu svētkiem: „Swehtku kahrta preeksch Latweeschu wispahrigem dseedaschanas swehtkeem Rihgâ no 26.—29. Juhnijam 1873“, ieejas

biļete uz dziesmu kaŗu, R. Tomsona un Varaidoŗu Sandera (A. Vebera) svētku apraksti, svētku dziesmas u. c. ap to laiku iespiestie dziesmu un noŗu krājumī, kā: Veiricha „Dziesmu vainaks“, J. Cimzes „Dziesmu rota“ (sākot ar 1872. g.), Baumaņu Kārļa „Līgo krājums“ (1871.), „Austra“ (1873.) un „Mortuos plango“ (1875.), Līgoŗu Ernsta (E. Vīgnera) „Latvija“ (1873.), Jurjānu Andreja „Daiņa“ (1877.) u. c. Tālāk redzami nepublicētie Baumaņu Kārļa sakopotie 3 sējumos raksturīgā glītā rokrakstā „I, II un III Dziesmu vītoli“, J. Purapuķes „Mūsu dienu himne“, un citi manuskripti un dziesmu svētku lietā 1873. gadā rakstītās Kr. Valdemāra, A. Pumpura, R. Tomsona, Baumaņu Kārļa, J. Bētiņa, I. Ziles, E. Vīgnera u. c. vēstules, uzaicinājums uz svētkiem, „Rīgas Latvieŗu biedrības priekŗniecības sēdēŗanas protokoli“, dziesmu partitūru labojumi, dziesmu kaŗa komisijas spriedums u. c. Koŗiem piespriestās godalgas un visu dziesmu svētku krūŗu nozīmes novietotas vienkopus izstādes nākoŗās istabās. Dziesmu svētku attīstība redzama no kartēm un diagrammām.

II dziesmu svētki. Pie sienas ģīmetnes: K. Kalniņŗ, A. Vebers, Māteru Juris, K. Biezbārdis, Rīgas Latvieŗu biedrības priekŗniecība, brāļu Jurjānu ragu kvartets, J. Lautenbachs, A. Ārgals u. c. Vitrīnās: „Swehtku kahrte“, J. Lautenbacha svētku apraksts, svētku noŗu un dziesmu krājumi un ap ŗo laiku iespiestie skaņdarbi: A. Jurjāna „Latvju vīspārīgo dziesmu svētku marŗs“ (1880.), O. Œepska „Dziesmas“ (1880.), „Latvju tautas mūzikas materiāli“, „Kurŗu vīri, latvju dēli“ (1879.) u. c., Baumaņu Kārļa, O. Œepska, J. Cimzes, J. Kalniņa, J. Kādes, Māteru Juŗa, Jurjānu Andreja u. c. vēstules, Baumaņu Kārļa labojumi svētku programmā, dziesmu kaŗa komisijas spriedums u. c.

III dziesmu svētki. Pie sienas: Fr. Grosvalda, Kr. Barona, Fr. Brīvzemnieka, E. Vīgnera, J. Straumes,

Jurjānu Andreja, Ād. Ores, prof. L. Bētiņa u. c. ģīmetnes, svētku celtnes rekonstrukcija un iekšskats, Džūkstes, Lazdonas, Vietalvas u. c. koņu uzņēmumi, svētku piemiņas kabatas lakatiņš ar iespiestiem attēliem un uzrakstu u. c. Vitrinās: svētku programma un apraksts (J. Lautenbacha), dziesmu un nošu krājumi, apdziedāšanās dziesmas, M. Skruzīša „Vadonis pa Rīgu“, iespiesti darbi: Āronu Matīsa III dziesmu svētkiem veltītās „Mūsu tautas dziesmas“, J. Ozola „Vijoles skola“ (1887.), Ād. Ores „Jaunā dziesmu rota“ (1890.), Jurjānu Andreja „Latvju tautas brīvlaišana“ (1891.), J. Lautenbacha, M. Skruzīša, A. Ores, K. Kundziņa, J. Vītola, L. Bētiņa, I. Zīles u. c. vēstules un manuskripti, laikrakstu numuri ar rakstiem par dziesmu svētkiem u. t. t.

IV dziesmu svētki. Pie sienas: J. Čakstes, J. Kādes, I. Allunāna, P. Allunāna, prof. L. Bētiņa u. c. ģīmetnes, svētku gājiena, celtnes un koņu skati, svētku piemiņas lapas un plakāti (Lāksmaņa un prof. R. Zariņa zīm.). Vitrinās: svētku dziesmu un nošu grāmatas, J. Sproģa svētku apraksts, tekstu grāmatiņa koncertam, galda grāmatiņa, u. c. iespiesti darbi un rakstīti dokumenti.

II istaba.

V dziesmu svētki. Pie sienas: Fr. Grosvalda (J. Grosvalda eļļas glezna), A. un J. Jurjānu, E. Vignera, E. Dārziņa, J. Vītola, P. Jozuus, A. Dombrovska u. c. ģīmetnes, svētku celtnes, gājiena un koņu uzņēmumi, svētku plakāts, svētku godalgas: J. Rozentāla glezna „Teika“ un prof. R. Zariņa oforts „Kurbada cīņa ar sumpurni“. Vitrinās: J. Kreicberga svētku apraksts, dziesmas un notis, ielūgums uz svētkiem, svētku karte, tekstu grāmatiņa koncertam, galda dziesmas, J. Bētiņa, I. Zīles, J. Vītola, O. Kauļiņa un E. Dārziņa vēstules, ekspertu spriedumi,

svētku fajansa piemiņas kausi, tautas tērpu parauga zīmējumi (J. Madernieka) un apraksts u. c.

1922. g. *Jaunatnes svētki un 1923. g. Dziesmu dienas*. Atsevišķi izstādīti eksponāti par I Latvju jaunatnes svētkiem 1922. g. un Dziesmu dienām Rīgā 1923. g., galvenā kārtā foto uzņēmumi un dziesmu krājumi.

VI un VII dziesmu svētki. Pie sienām: svētku proktoru, goda prezidiju, rīcības komiteju un virsdiriģentu foto uzņēmumi un ģimenes (Bogdanova-Beļska gleznots J. Čakstes portrets, prof. R. Tillberga gleznots A. Kvieša portrets, prof. R. Tillberga gleznots prof. J. Vītola portrets un K. Siliņa gleznots Alfr. Kalniņa portrets), svētku kopskati, koŗu, dziedātāju grupu, klausītāju un goda viesu uzņēmumi, svētku laukumu plāni, svētku estrāžu projekti (prof. P. Kundziņa un archit. A. Birzenieka) un foto uzņēmumi, svētku skatu albumi, svētku propagandas plakāti (V. Krūmiņa, J. Madernieka un prof. R. Zariņa) un plakātu meti. Vitrīnās: sarakstīšanās par dziesmu svētkiem, apkārt-raksti un svētku vajadzībām izgatavotie iespieddarbi, svētku vadoņi, dziesmas, notis, pūtēju orķestŗu partitūras, tautas tērpu zīmējumi — paraugi (A. Cīruļa, A. Dzērvīša), svētku apraksti žurnālos un avīzēs, virsdiriģentiem pasniegto vainagu lentas.

Atsevišķi izstādīti tautas mūzikas instrumenti: Vidzemes, Kurzemes un Latgales kokles, starp tām vairākas N. Heņļa un Korata darinātas, ģīga, dūdas, tāures, ragi, stabule un trejdeķšņi. Atsevišķās vitrīnās redzamas Augusta Dombrovska darinātās vijoles un dziesmu svētkos godalgotie tautas tērpi.

III istaba.

Dziesmu svētku 60-gadu atcere. Pie sienām: svētku rīcības komitejas uzņēmumi, virsdiriģentu ģimenes, svētku kopskati, koŗu, atsevišķu grupu un godalgoto tautas tērpu uzņēmumi, svētku pro-

pagandas plakāts (N. Strunkes). Vitrinās: svētku programmas un apskats, sarakstīšanās un iespieddarbi — dziesmu un nošu krājumi, apkārtraksti, uzsaukumi, tautas tērpju pastkartes (N. Strunkes, M. Zariņas-Celmiņas). Atsevišķās vitrinās sakopoti visu vispārējo latviešu dziesmu svētku dalībnieku, rīcības komiteju locekļu un diriģentu krūšu nozīmes, starp tām dažas darinātas no zelta. Redzamas I. Allunāna, J. Čakstes, prof. J. Vitola, Alfr. Kalniņa, O. Kauliņa, T. Reitera, A. Ārgaļa un T. Kalniņa krūšu nozīmes un vienīgā uzglabājusies sudraba krūšu nozīme — koka lapa uz baltzaļas rozetes — ko nēsājis 1866. g. Rūjienas I dziesmu svētku dalībnieks, 1936. g. mirušais skolotājs Kārlis Alberings. Turpat arī svētku piemiņas medaļas, žetoni un porcelāna saktis. Atsevišķās vitrinās kopā apskatāmas arī daudzas dziesmu svētku godalgas un diplomu, kas piešķirti koņiem par uzvarām dziesmu kaņos un svētku dalībniekiem par skaistākajiem un etnografiski pareizākajiem tautas tērpiem: sudraba kausi, karogu kātu uzgaļi, sudraba liras, takts ziļļi, senlatviešu stilā darināts zelta gredzens, sudraba saktis, svečturis, apkalumiem rotāts ozolkoka šķivis, Latvju dainu komplekti u. c. balvas, tāpat arī diriģentiem (J. Zilem, J. Kādem, T. Reiteram, T. Kalniņam) pasniegtie sudrabā kaltie un bagāti rotātie takts ziļļi.

IX dziesmu svētki. Arī šogad svinamiem dziesmu svētkiem izstādē ierādīta samērā plaša nodaļa. Tieši pretim ieejai telpā, pie sienas, novietots IX vienoto latvju dziesmu svētku augstākā protektora, Valsts un Ministru prezidenta Dr. *Kārļa Ulmaņa* portrets — K. Miesnieka eļļas glezna. Tās priekšā, atsevišķā guļvitrinā, senlatviskā stilā darināta un dzintaru rotāta kokle, kas pasniegta Valsts prezidentam kā atzinība 1936. gadā, u. c. veltes (Valsts prezidenta īpašums). Turpat blakus Valsts prezidenta raksti Latviešu dziesmu svētku biedrībai un virsdiriģentam T. Reiteram.

Tālāk, pie nākošās sienas, svētku augstākā tiešā priekšnieka, sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa un svētku rīkotāju — rīcības komitejas locekļu un virsdiriģentu ģimenes. Vairākos uzņēmumos redzama pošanās uz lielākajiem un dižākajiem dziesmu svētkiem, kādi jebkad svinēti Latvijā: svētku laukuma sagatavošanas darbi, svētku celtnes projekti, svētku populārizēšana, preses talka un koņu gatavošanās svētkiem.

Galvas pilsētas Rīgas vēsturiskajam mūzejam līdz š. g. 10. jūnijam dāvājuši izstādes eksponātus: Ernests Āboliņš — (2 priekšmetus), E. Allunāna kundze (4), prof. Dr. L. Bērziņš (1), V. Bērzonš (18), Volde-mārs Bušš (1), J. Celms (1), J. Cīrulis (7), Dailes teātris (5), N. Dakers (47), Kārlis Dzirkalis (1), R. Eglentāls (36), Kārlis Elksnis (1), ģen. J. Ezeriņš (1), Mērija Grīnbergs (3), Dr. V. Ģinters (1), Jelgavas Latviešu biedrība (9), Līna Kāde (11), prof. Alfrēds Kalniņš (1), Mārtiņš Kalniņš (1), A. Kleinhofs (1), Kokneses Kultūras biedrība (1), A. Krastkalns (1), prof. Dr. Pauls Kundziņš (2), J. Labsvīrs (1), Kārlis Lakše (2), Latviešu dziesmu svētku biedrība (44), Latvijas lauksaimniecības kamera (10), Bernhards Liepiņš (3), Kaspars Lūriņš (104), Jūlijs Miesiņš (5), Mūzikas biedrība „Lira“ Jelgavā (25), Johanna Nīmands (4), Jānis Norvilis (1), Visvaldis Peņģerots (25), Vilhelms Porietis (2), Rīgas Latviešu dziedāšanas biedrība (2), Hugo Riekstiņš (1), P. Rubis (1), Sabiedrisko lietu ministrija (11), Arnolds Skrebers (1), Smiltenes dziedāšanas - mūzikas biedrība (1), Rauls Šnore (9), Oļģerts Vesers (1). Kopā 409 priekšmeti.

Izstādei līdz š. g. 10. jūnijam aizdevuši eksponātus: Valsts un Ministru Prezidents Dr. Kārlis Ulmanis (3), L. Alberings (2), E. Allunāna kundze (4),

Jānis Amanis (2), Alma Ancelāns (2), provīzors Avens Vietalvā (2), J. Bartuševskis (2), Ž. Bergmanis (1), doc. J. Bērziņš (1), prof. Dr. L. Bērziņš (6), A. Blūmfelds (5), Ludvigs Bruņenieks (2), Cēsu Viešīgā biedrība (2), Justīne Čakste (2), Dzelzavas aizsargu nodaļa (1), E. Dzelzkalējs (4), Emma Dzelzkalns (1), Džūkstes sadraudzīgā biedrība (1), R. Egļentāls (55), Alfons Francis (2), Izolde Gailite (8), Galvas pilsētas Rīgas I ģimnazija (1), Galvas pilsētas Rīgas Misiņa bibliotēka (225), Mērija Grīnbergs (5), Līna Grosvalds (9), Jaungulbenes dziedāšanas biedrība (12), Jelgavas Latviešu biedrība (1), prof. Alfrēds Kalniņš (8), Teodors Kalniņš (26), Oto Kauliņš (3), Kokneses Kultūras biedrība (1), Krīgers (3), prof. Dr. Pauls Kundziņš (3), Latvijas konservātorija (5), Latviešu dziesmu svētku biedrība (43), Bernhards Liepiņš (2), Lintera kundze (5), Roberts Malvess (42), Haralds Mednis (4), Jānis Misiņš (2), Jūlijs Miesiņš (4), Mūzikas biedrība „Līra“ Jelgavā (6), Johanna Nīmands (2), Made Peņģerots (3), Pieminekļu valde (19), Nikolajs un Juris Plato (23), Teodors Reiters (35), Rīgas Latviešu biedrība (109), Rīgas Latviešu dziedāšanas biedrība (31), Rīgas skolotāju institūts (3), Elli Rozentāls-Forsels (1), Sabiedrisko lietu ministrija (22), Arnolds Skrebers (1), Smiltenes Dziedāšanas-mūzikas biedrība (3), spiestuve „Latvju kultūra“ (1), Studentu biedrība „Dziesmu vara“ (15), H. Svilpis (44), Rauls Šnore (83), Trikātas Lauksaimniecības biedrība (3), Valmieras Latviešu biedrība (18), Valsts arhīvs (1), Valsts vēsturiskais muzejs (133), Jēkabs Vitoliņš (1), prof. Jāzeps Vītols (24), Vietalvas Labdarības biedrība (5), Zemgales muzejs Jelgavā (3), Daila Zemgals (3), Ansis Zīle (17). Kopā 1119 priekšmeti.

ATTĒLI

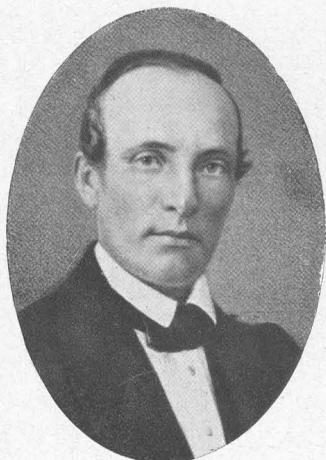

Kronvaldu Alis.

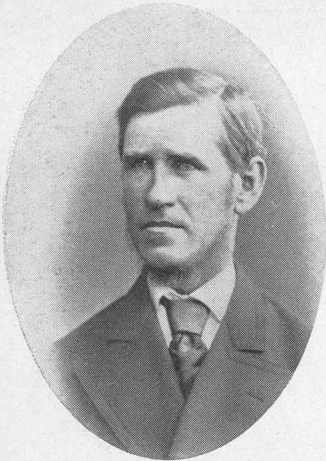
R. Tomsons.

J. Cimze.

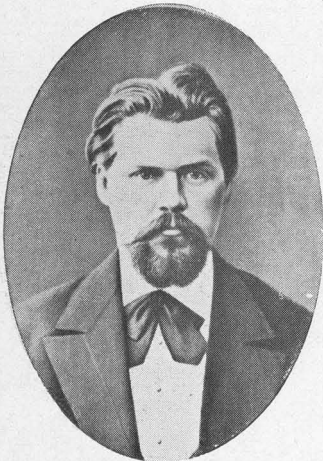
Baumaņu Kārlis.

J. Bētiņš.

I. Zīle.

K. Kalniņš.

Fr. Grosvalds.

Brāļu Jurjānu mežragu kvartets.

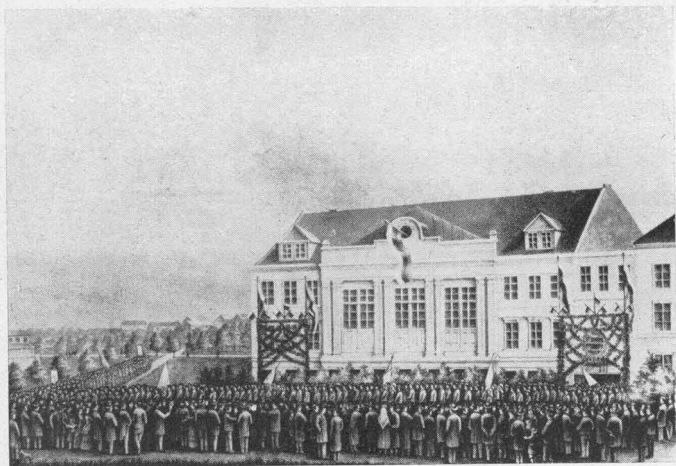
J. Čakste.

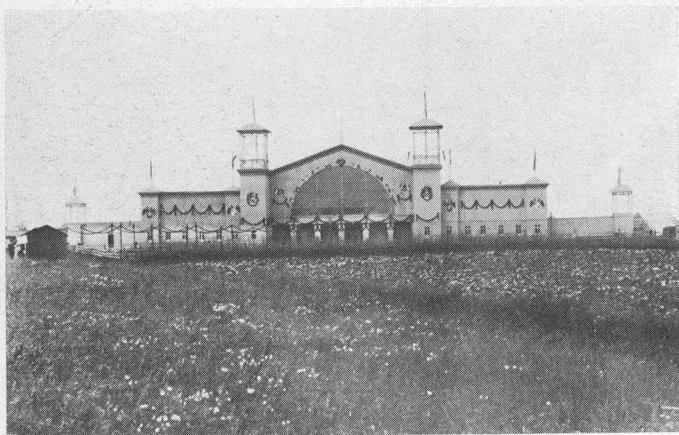
I. Allunāns.

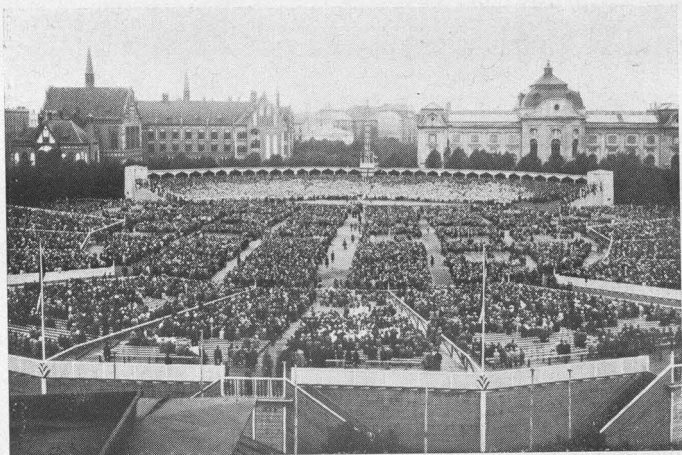
J. Kāde.

I vispārējo dziesmu svētku koņu gājiens no Rīgas latviešu biedrības uz Keizara dārzu.

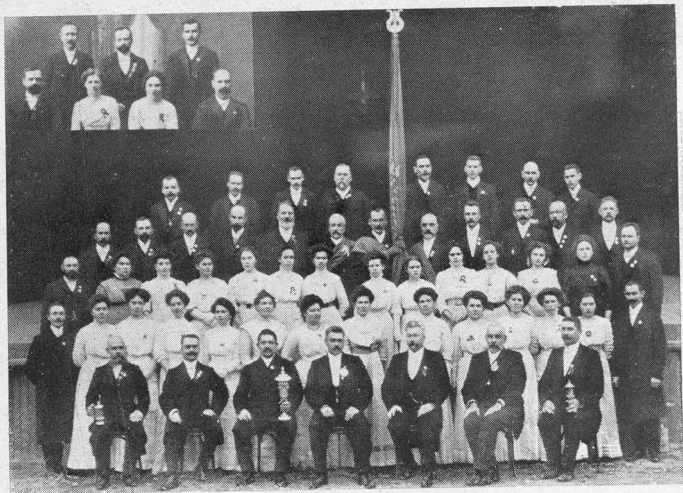
IV vispārējo dziesmu svētku celtnē Jelgavā.

VII vispārējo dziesmu svētku kopskats.

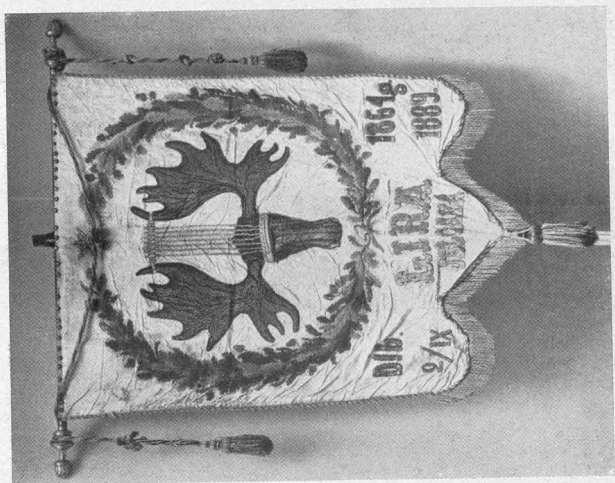
Vietalvas vīru koris I vispārējo dziesmu svētku laikā.

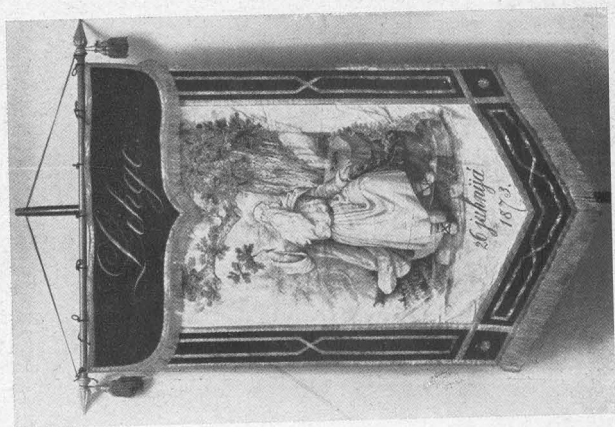
Rīgas latviešu dziedāšanas biedrības jaukts koris V vispārējo dziesmu svētku laikā.

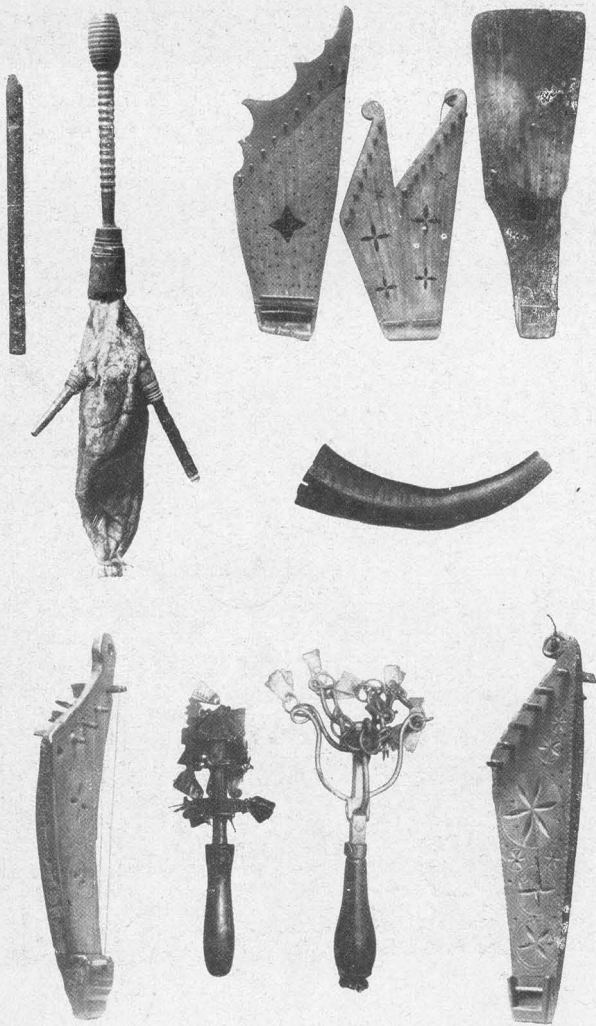
Dziesmu svētku veterāni Rīgā, 1933. g.

Jelgavas mūzikas biedrības „Līra“ karogs.

Dziesmu svētku „Līgo“ karogs.

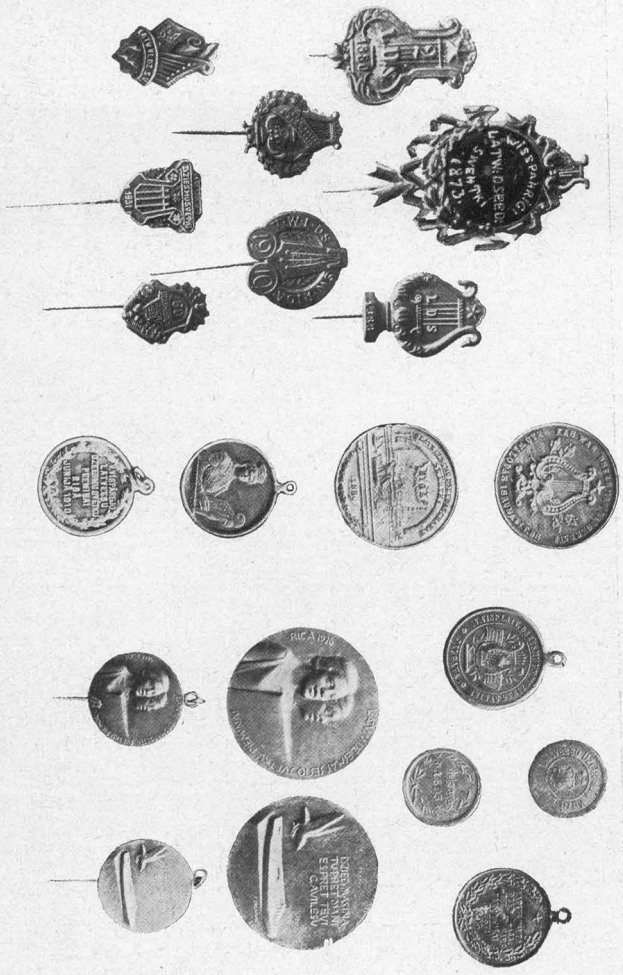

Latviešu tautas mūzikas instrumenti: kokles, dūdas, stabule, taure un trejdeksņi.

Dziesmu svētku godalgas un diriģentu takts ziņli.

Dziesmu spēltnu dalībnieku nozīmes, piemiņas medaļas un žetoni.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305055823

[1.5]

